

Offprint

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník IV (2012), číslo 1

Vydáva Univerzita Komenského v Bratislave, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Kapitulska 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510

Rediguje: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra) – Peter FEDOR (Lubica) – Juraj FENÍK (Košice) – Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) – Róbert JÁGER (Prešov) – Jozef JANČOVIČ (Bratislava) – Róbert LAPKO (Košice) – Milan SOVA (Bratislava) – Peter ŠOLTÉS (Oestrich-Winkel, D) – Jozef TIŇO (Bratislava) – František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) – Pavol VILHAN (Badín) – Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Výkonný redaktor: Martina Korytiaková

Jazyková úprava: Elena Slaná

Obálka: Martin Kňazek

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, redakcia@biblica.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman) alebo vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verzou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielat' na adresu redakcie alebo na kniznica@xaver.sk.

Bankové konto: 4008274864/7500, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia. Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 5,- €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Literárna efektívnosť Lukášovho evanjelia pre integrálny pohľad na človeka

Jozef JANČOVIČ – Dagmar KRÁĽOVÁ

Úvod

Biblia je charakteristická svojím holistickým prístupom k človeku, ktorý sa prejavuje príležitostnou zámenou základných antropologických pojmov, ako sú napríklad *telo* (בָּשָׂר), *srdce* (לֵב), *život* či *duša* (נַפְשׁוֹ), ale aj celkovým vnímaním osoby v jej integrite. Významovými odtieňmi týchto pojmov posvätné texty vyjadrujú bohatstvo vonkajšieho i vnútorného života osoby a načrtávajú i dimenziu tajomstva v nej. Starozákonný človek môže videním zároveň uvažovať (napr. Gn 42,21), srdcom sa rozhodovať (napr. Ž 27,8) alebo konaním počúvať (napr. Dt 30,10). Biblický dôraz na *kognitívne procesy*, akými sú *videnie*, *počúvanie* a *poznávanie*, je spojený s bohatým vyjadrovaním rôznych odtieňov *emotívnych procesov* radosti, smútku, strachu, hnevu a pod., ktoré v posvätných textoch vrcholia poslušnosťou Pánovi (porov. Joz 24,24), alebo regredujú smerom k zatvrdzovaniu si srdca (porov. Neh 9,17).

Človek podľa Písma, stvorený na Boží obraz, je obdarený bytostnou integritou, ale v dôsledku hriechu o ňu prichádza. Napriek tomu je Pánom, jeho slovom a jeho milosrdenstvom povzbudzovaný, aby ju opätovne dosahoval (porov. Gn 17,1).

Evanjelista Lukáš je osobitne vnímavý na antropologické aspekty, čím podopiera integrálny prístup k človeku v Biblii. Zvlášť jeho vlastný materiál, ktorý nenachádzame u ostatných evanjelistov (*Sondergut L*)¹, je v istom lexikálnom, štylistickom a teologickom súzvuku s početnými textami

---

¹ *Sondergut L* ako Lukášov osobitný materiál, ktorý použil pri kompozícii evanjelia, tvorí takmer jeho polovicu (z 1149 veršov Lk je 548 L). Skladá sa z 82 % narácií (správy o Ježišom detstve, 16 podobenstiev, 5 zázrakov, 5 príbehov, opis udalostí po zmŕtvychvstaní) a zvyšok L obohacuje diskurzívne časti evanjelia. Niektorí biblisti zastávajú názor, že Lukášov vlastný materiál tvoril samostatný jednotný prameň, napísaný okolo r. 60 po Kr. v Antiochii (porov. HERIBAN, *Príručný lexikón*, 648-649).

starozákonných kníh, napríklad v Genezis, Sudcovia, Prvá a Druhá kniha Samuelovou, Prvá a Druhá kniha kráľov a pod. Na lexikálnej úrovni sa to parciálne potvrdzuje výskytom až cez 800 semitizmov v jeho evanjeliu, popri enormnom počte raz použitých výrazov: Lk má až 971 *hapax legomena* v slovníku Nového zákona, z ktorých 90 % pochádza z gréckeho prekladu hebrejskej Biblie, zo *Septuaginty (LXX)*².

Dôležitou charakteristikou Lukášovho evanjelia je istá otvorenosť profánnym témam, univerzalizmus a štýl poplatný helénskej kultúre, charakterizovaný záujmom o historiografiu, geografiu a biografii, antickú filozofiu, grécke literárne umenie i apológiu. Antropocentrizmus helénov a ich hľadanie dokonalého človeka sa parciálne prejavuje v Lukášovom myslení a následne v spôsobe spracovania tretieho evanjelia³.

Vyjadrovanie základných psychologických procesov v L

Zo psychologicko-antropologického hľadiska základná integrita človeka spočíva v súčinnosti kognitívnych, emotívnych a konatívnych⁴ procesov osoby⁵. Vzhľadom na kognitívne procesy Lukáš rád podčiarkuje *videnie a počúvanie*, avšak jednoduché konštatovanie zmyslového vnímania v porovnaní s Matúšom a Markom sa snaží nahrádzať inými slovesami napr. Mk 6,2 (Lk 4,22). Dvoch synoptikov Lukáš mierne prevyšuje používaním abstraktných slovies (napr. *γινώσκω* – *poznám*; *λογίζομαι* – *rozmyšľam*)⁶. Helénsky akcent na filozofiu v tomto evanjeliu má antignostickú povahu, berie totižto do úvahy celého človeka, nie iba jeho racionálnu stránku, ale i emócie a konanie, čo iba podčiarkuje Lukášov dôraz na ľudskú bázu nielen u vystupujúcich postáv, ale i pri osobe Ježiša Krista (napr. Lk 24,39-43). Zo všetkých evanjelistov práve on najviac vyjadruje rôzne emotívne procesy protagonistov perikop⁷, pomocou vnútorných monológov odhaľuje ich skryté

² Porov. MOSETTO, *Lettura del Vangelo secondo Luca*, 25.

³ Porov. ROSSÉ, *Il Vangelo di Luca*, 7-20; JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, 12-26 a i.

⁴ Z lat. *conatio* – úsilie.

⁵ Porov. ČAČKA, *Psychologie vrstev*, 27-90; STEVANI, *Per una vita*, 33-38.

⁶ Štatistické použitie slovies *γινώσκω*: Mt – 31x, Mk – 20x, Lk – 40x; *λογίζομαι*: Mt – 4x, Mk – 9x, Lk – 13x (porov. GRUYTER, *Concordance to the Novum Testamentum Graece*).

⁷ Podľa štatistického spracovania počtu emotívnych výrazov, ktorých výskyt je

motivácie⁸, čo je v súlade s niektorými textami Starého zákona, ale i s helénskou literatúrou a dobovým dramatickým umením. Senzibilitu tretieho evanjelia na emotívne procesy zamerané k Bohu možno vidieť v príbehu o uzdravení slepeho pri Jerichu⁹:

	POZNÁVANIE	EMOTIVITA	KONANIE
Marek 10,52b	<i>a hned' videl</i> καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψεν		<i>a šiel za ním</i> καὶ ἠκολούθει αὐτῷ
Matúš 20,34b	<i>a hned' videli</i> καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν		<i>a išli za ním</i> καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ
Lukáš 18,43a	<i>a hned' videl</i> καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν	<i>velebil Boha</i> δοξάζων τὸν θεόν	<i>šiel za ním</i> καὶ ἠκολούθει αὐτῷ
v. 43b	<i>ľud, keď to videl</i> ὁ λαὸς ἰδὼν	<i>Bohu chválu</i> αἶνον τῷ θεῷ	<i>vzdával</i> ἔδωκεν

Lukáš často dopĺňa primárne zdroje synoptických evanjelií (Marka a hypotetický prameň *Q*) nielen o emotívne, ale aj o kognitívne alebo konatívne procesy (napr. Lk 6,6 porov. s Mk 3,1; Lk 7,3-5 porov. s Mt 8,5-7 a pod.).

Osobitou zvláštnosťou v Lukášovom materiáli (*Sondergut*) je spájanie základných procesov osoby za sebou, v akejsi sérii, čiže v texte sa vyjadri najprv poznávací proces (napr. *uvidel, počul, spoznal*), po ktorom nasleduje príslušný emotívny proces, vzápätí doplnený o rozhodnutie alebo skutok protagonistu príbehu¹⁰. Explicitná zmienka o všetkých troch základných

---

častejši ako jedenkrát u jedného alebo dvoch evanjelistovš, je výsledok nasledovný: Mt – 250x; Mk – 127x; Lk – 393x, Jn – 232x (porov. GRUYTER, *Concordance to the Novum Testamentum Graece*).

⁸ V Lukášovom osobitnom materiáli nachádzame minimálne 8 vnútorných monológov.

⁹ Kvôli možnosti komparácie textov, prehľadnosti tabuliek a lepšiemu vnímaniu napočítanej vetnej skladby uvádzame slovenský preklad podľa: *Sväté písmo Starého i Nového zákona*, SÚSCM, Rím: 1995. Údaje v nami ponúknutých zoznamoch nie sú prevzaté z iných prác, sú originálnym príspevkom.

¹⁰ Sloveso na začiatku vety je v súlade so syntaxou hebrejčiny.

procesoch osoby implicitne integruje celkový prístup tretieho evanjelia k človeku. V *Sondergut* sa takýto literárny sled procesov identifikuje 17-krát v presnom sériovom poradí: kognitívny – emotívny – konatívny proces a 16-krát vo voľne zameniteľnom poradí, pričom v tabuľke uvedené poradie zodpovedá gréckemu textu¹¹.

Integrita základných procesov v L v uvedenom poradí

	<i>POZNÁVANIE</i> vidieť/počuť/poznať	<i>EMOTIVITA</i> radosť/smútok/údiv/hnev	<i>KONANIE</i> povedať/ ísť/urobiť...
2,30-35	„uvideli moje oči“ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου	požehnal ich εὐλόγησεν αὐτούς	a povedal καὶ εἶπεν
2,48	Ked' ho zazreli ιδόντες αὐτόν	střípli od údivu ἐξεπλάγησαν	matka mu povedala εἶπεν πρὸς αὐτόν ἡ μήτηρ αὐτοῦ
5,8-9 (11)	ked' to videl ιδῶν	hrôza sa totiž zmocnila θάμβος γὰρ περιέσχεν	pritiahli... opustili... išli za ním ¹² καταγαγόντες ἀφέντες ἠκολούθησαν
7,13-14	ked' ju Pán uvidel καὶ ιδὼν αὐτήν ὁ κύριος	bolo mu jej ľúto ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῆς	povedal... pristúpil... ¹³ <i>dotkol sa... povedal...</i> νράτιλ εἶπεν προσελθῶν... ἤψατο... εἶπεν... ἔδωκεν
7,37-38	ked' sa dozvedela καὶ ἐπιγνοῦσα	plačom...slzami... bozkávala κλαίουσα δάκρυσιν κατεφίλει	máčať... utierať... natierať βρέχειν ἐξέμασσεν ἤλειφεν
9,54-56	ked' to videli ιδόντες δὲ	„...aby zostúpil oheň... a zničil ich...“ πῦρ καταβῆναι	a odišli do inej dediny καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην

¹¹ Podľa *Nuovo Testamento Greco-Italiano* (NESTLE – ALAND). V riadkoch sa snažíme zachovať postupnosť rozprávania.

¹² Záver tejto perikopy (v. 11) uvádzajú všetci synoptici.

¹³ Niektoré základné procesy v uvedených perikopách sú znásobené. Boltom sú vyznačené nosné výrazy.

		ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς	
10, 33-35	<i>ked' ho uvidel</i> ἰδῶν	<i>bolo mu ho ľúto</i> ἐσπλαγχνίσθη	<i>pristúpil... naliat... obviazal... vyložil... zaviezol... staral sa oň... vyňal... povedal</i> προσελθὼν κατέδησεν ἐπιχέων... ἐπιβιβάσας... ἤγαγεν... ἐπεμελήθη... ἐκβαλὼν... εἶπεν
15, 20-21	<i>ked' ho zazrel jeho otec</i> εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ	<i>bolo mu ho ľúto</i> ἐσπλαγχνίσθη	<i>pribehol... hodil sa... vybozkával... povedal... prineste... oblečte... dajte prived'te... jedzme... hodujme</i> δραμῶν... ἐπέπεσεν... κατεφίλησεν... εἶπεν... ἐξενέγκατε... ἐνδύσατε... δοτε φέρετε... φαγόντες... εὐφρανθῶμεν
15, 25-28	<i>počul hudbu</i> ἤκουσεν συμφωνίας	<i>on sa však nahneval</i> ὠργίσθη δὲ	<i>nechcel vojst'</i> οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν
16,14	<i>počúvali aj farizeji</i> Ἦκουον Φαρισαῖοι	<i>mali radi peniaze</i> φιλάργυροι	<i>posmievali sa mu</i> ἐξεμυκτήριζον αὐτόν
18,13	<i>oči ... zdvihnúť</i> τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπάραι	<i>bil sa do prs</i> ἔτυπτεν τὸ στῆθος	<i>hovoril</i> λέγων
19,7	<i>to videli</i> καὶ ἰδόντες	<i>všetci šomrali</i> πάντες διεγόγγυζον	<i>hovoriac</i> ¹⁴ λέγοντες
19, 41-42	<i>zazrel mesto</i> ἰδὼν τὴν πόλιν	<i>plakal nad ním</i> ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτήν	<i>hovoril</i> λέγων
23,47	<i>ked' stotník videl</i> ἰδὼν δὲ	<i>oslavoval Boha</i> ἐδόξαζεν τὸν θεόν	<i>hovoriac</i> λέγων

¹⁴ Particípium *hovoriac* v slovenskom preklade nie je vyjadrené; podobne i v 24,18a particípium *odpovedajúc*.

23,48	<i>videli</i> θεωρήσαντες	<i>bili sa do prs</i> τύπτοντες τὰ στήθη	<i>vracali sa domov</i> υπέστρεφον
24, 16-18a	<i>ich oči boli zastreté</i> ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο <i>neroznali</i> μὴ ἐπιγινῶναι	<i>zastavili sa zronení</i> ἐστάθησαν σκυθρωποὶ	<i>odpovedajúc...</i> ἀποκριθεὶς... <i>Kleopas povedal</i> Κλεοπᾶς εἶπεν
24, 27-35	<i>vykladal im</i> διερμήνευσεν <i>sa im otvorili oči</i> διηνοιχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ <i>a spoznali ho</i> ἐπέγνωσαν αὐτόν	<i>„či nám nehořelo srdce“</i> οὐχὶ ἡ καρδιά ἡμῶν καιομένη ἦν	<i>vstali a vrátili sa...</i> <i>našli... porozprávali</i> ἀναστάντες υπέστρεψαν εὗρον... ἐξηγοῦντο

V ďalšej tabuľke uvádzame výskyt tých istých troch základných procesov v Lukášovom osobitnom materiáli uvedený vo voľnom, resp. naratívne prispôsobenom poradí.

Integrita základných procesov v L vo voľnom poradí

	<i>POZNÁVANIE</i> vidieť/počuť/poznať	<i>EMOTIVITA</i> radosť/smútok/údiv/hnev	<i>KONANIE</i> povedať/ísť/urobiť
1,44	<i>zaznel ... v ušiach</i> ἐγένετο ἡ φωνή ... εἰς τὰ ὦτα	<i>radost'ou</i> ἐν ἀγαλλιάσει	<i>sa zachvelo</i> ἐσκίρτησεν
2,15-19	<i>pozrime sa... videli</i> ἴδωμεν... ἰδόντες ... <i>počúvali</i> ἀκούσαντες	<i>divili sa</i> ἐθαύμασαν	<i>vyrozprávali</i> ἐγνώρισαν
2,20	<i>počuli a videli</i> ἤκουσαν καὶ εἶδον	<i>oslavovali a chválili</i> δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες	<i>sa vrátili</i> ὑπέστρεψαν
2,25-29	<i>kým neuvidí</i> μὴ ἰδεῖν	<i>velebil Boha</i> εὐλόγησεν τὸν θεόν	<i>vzal ho</i> ἐδέξατο αὐτὸ
4,28-29	<i>ked' to počuli</i> ἀκούοντες ταῦτα	<i>všetkých zachvátil hnev</i> πάντες θυμοῦ	<i>vstali... vyhnali... viedli...</i> ἀναστάντες... ἐξέβαλον... ἤγαγον <i>chceli zhodiť</i> κατακρημνίσαι
11,28	<i>počúvajú</i> ἀκούοντες	<i>sú blahoslavení</i> μακάριοι	<i>zachovávajú</i> φυλάσσουντες
14,29	<i>čo to uvidia</i> θεωροῦντες	<i>posmievať</i> ἐμπαίξειν	<i>nezačali všetci</i> πάντες... ἄρξωνται
16,23-24	<i>rozdvihol oči</i> ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς <i>zd'aleka videl</i> ὁρᾷ... ἀπὸ μακρόθεν	<i>v mukách</i> ἐν βασάνοις „...z'utuj sa nado mnou sa hrozne trápim...“ ἐλέησόν με ὀδυνῶμαι	<i>i zvolal...</i> φωνήσας εἶπεν

17,15-16	<i>spozoroval, že</i> ιδῶν ὅτι	<i>veľkým hlasom velebil</i> μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων <i>d'akoval</i> εὐχαριστῶν	<i>vrátil sa ...</i> ὑπέστρεψεν <i>padol na tvár...</i> ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον
19,3-4a	<i>vidieť Ježiša</i> ιδεῖν τὸν Ἰησοῦν	<i>zatúžil</i> ἐζήτει	<i>bežal... vyšiel</i> προδραμῶν... ἀνέβη
19,4b-6.8	<i>aby ho uvidel</i> ἵνα ἴδῃ αὐτὸν	<i>s radosťou</i> χαίρων	<i>zišiel a prijal ho...</i> κατέβη καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν „ <i>dám... vrátim</i> “ δίδωμι... ἀποδίδωμι
23,8-11	<i>uvidel Ježiša</i> ιδῶν τὸν Ἰησοῦν <i>vidieť</i> ιδεῖν <i>o ňom počul</i> ἀκούειν περὶ αὐτοῦ <i>ho uvidí urobiť</i> ιδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον	<i>veľmi sa zaradoval</i> ἐχάρη λίαν <i>už dávno ho túžil</i> ἐξ ἱκανῶν χρόνων θέλων <i>dúfal</i> ἤλπιζέν	<i>mnoho sa ho vypytoval...</i> ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις <i>ním</i> <i>oponrhol, urobil si</i> <i>z neho posmech, dal</i> <i>ho obliecť... poslal</i> ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν... ἐμπαίξας περιβαλῶν... ἀνέπεμψεν
23,34	<i>lebo nevedia</i> οὐ γὰρ οἶδασιν	<i>odpust' im</i> ἄφες αὐτοῖς	<i>čo robia</i> τί ποιοῦσιν
24,12	<i>Peter... videl</i> Πέτρος... βλέπει	<i>čudoval sa</i> θαυμάζων	<i>vrátil sa domov</i> ἀπῆλθεν
24,37-39	<i>mysleli, že vedia</i> ἐδόκουν... θεωρεῖν <i>pozrite... vidíte</i>	<i>zmätení a nal'akani</i> πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι <i>čo sa ľakáte</i>	<i>dotknite sa</i>

	ἴδετε... ἴδετε	τί τεταραγμένοι	(<i>a presvedčte sa</i>) ¹⁵ ψηλαφήσατέ
24,45-52	<i>im otvoril myseľ</i> <i>aby porozumeli</i> διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν συνιέναι	<i>s veľkou radosťou</i> μετὰ χαρᾶς μεγάλης <i>velebili Boha</i> εὐλογοῦντες τὸν θεόν	<i>oni sa mu klaňali</i> προσκυνήσαντες αὐτὸν <i>sa vrátili</i> ὑπέστρεψαν <i>stále boli v chráme</i> ἦσαν διὰ παντός ἐν τῷ ἱερῷ

¹⁵ Verš 39 zdôrazňujúci realitu Ježišovho tela po vzkriesení, uvádza grécke sloveso *vidieť* dvakrát a raz sloveso *pozrieť* (v slov. preklade *presvedčte sa*).

V oboch uvedených tabuľkách vystupuje do popredia celostný, integrálny pohľad Lukáša na osoby a s nimi súvisiace udalosti¹⁶, t. j. jeho pozornosť na vnímanie/poznávanie, prežívanie/emócie a konanie vystupujúcich postáv¹⁷. Pri vyjadrovaní procesov, najmä pri voľnom poradí, Lukáš niekedy strieda opis a priamu reč protagonistov perikop, čo je odrazom jeho schopnosti narátora¹⁸. Takisto je možné sledovať, že niektoré perikopy sú na toto celostné vnímanie človeka zamerané viac a procesy poznávania, emotívneho nastavenia alebo konania sa v nich zdôrazňujú, znásobujú či opakujú napríklad: v rozprávaniach o Ježišom narodení (Lk 2,1-52), v podobenstve *o Boháčovi a Lazarovi* (Lk 16,19-31), v príbehu *o Zachejovi* (Lk 19,1-10), pri ukrižovaní (Lk 23,33-49) a hlavne v udalostiach po zmŕtvychvstaní (Lk 24,1-53)¹⁹.

Ježišova osobnostná integrita

Lukáš s osobitou pozornosťou vyjadril poznávacie (napr. 2,46; 6,8; 19,5), emotívne (napr. 10,21; 12,50; 22,15) i konatívne procesy (4,43; 9,51; 17,25) v prípade Ježiša. Dá sa to zreteľne vidieť v nasledovnej tabuľke, kde séria základných procesov vystúpi v aktivite Ježiša a to v perikope *o vzkriesení naimského mladíka* (7,11-15) a pri *plači nad Jeruzalemom* (19,41-44). Podobná schéma literárneho podania procesov sa eviduje aj v typických Lukášových podobenstvách *o milosrdnom Samaritánovi* (10,30-35) a *o márnotrattom*

¹⁶ Zreteľne vyjadrené základné procesy osoby v usporiadaní: *videnie, cítenie a konanie* okrem výnimiek (napr. Mt 9,36-37; 14,14; Mk 6,34; 10,14.21) nenachádzame pravidelne a často ani u Matúša, ani u Marka najmä preto, lebo obaja evanjelisti síce vyjadrujú poznávanie a konanie, ale nevyjadrujú tak často emotívne prežívanie postáv a skupín v jednotlivých perikopách.

¹⁷ Oba prehľady v tabuľkách prinášajú širokú paletu Lukášovho integrálneho pohľadu na psychologické situácie postáv, a to od celkom zreteľných a jednoznačných príkladov, až po ich spleť naračnou technikou vyjadrené vzťahy, pre ktoré je v tomto zmysle nevyhnutná precíznejšia analýza.

¹⁸ Príkladom je úryvok 9,54-56, kde je emotívne nastavenie učeníkov vyjadrené v priamej reči: „...aby zostúpil oheň z neba a zničil ich?“

¹⁹ Zdá sa, že Lukáš akoby od začiatku evanjelia zdôraznením „videnia“ božského Dieťaťa následne celým evanjeliom pripravoval čitateľa na najdôležitejšie „videnie“ v jeho závere (porov. ALETTI, *L'arte di raccontare*, 29-31; FARKAŠ, *Naratívne umenie*, 83-88): videnie Božieho milosrdenstva na kríži (v 23,35 jedenkrát a v 23,47-49 je divanie sa uvedené 3-x) a videnie Zmŕtvychvstalého (v kapitole 24 sa o videní priamo alebo nepriamo hovorí 14-krát). Evanjelista toto videnie neustále dokresľuje primeranými emóciami.

synovi (15,11-32), kde protagonisti oboch príbehov (Samaritán a otec) zosobňujú postoj Ježiša voči ľuďom. V uvedených textoch nachádzame tú istú kľúčovú emóciu, ktorou je súcit.

Porovnanie lukášovských perikop

<i>VZKRIESENIE MLADÍKA 7,11-15</i>	<i>JEŽIŠOV PLAČ NAD JERUZALEMOM 19,41-44</i>	<i>MILOSRDNÝ SAMARITÁN 10,30-35</i>	<i>MÁRNOTRATNÝ SYN 15,11-32</i>
<i>išiel do mesta</i> (v. 11) ἐπορεύθη εἰς πόλιν		<i>istý cestujúci</i> (v. 33) τις ὁδεύων	
<i>sa priblížil</i> (v. 12) ἤγγισεν	<i>ked' sa priblížil</i> (v. 41) καὶ ὡς ἤγγισεν	<i>prišiel k nemu</i> ἦλθεν κατ' αὐτόν	
<i>ju uvidel</i> (v. 13) ἰδὼν αὐτήν	<i>zazrel mesto</i> ἰδὼν τὴν πόλιν	<i>ho uvidel</i> ἰδὼν	<i>ho zazrel</i> (v. 20) εἶδεν αὐτόν
<i>BOLO MU jej EÚTO</i> ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῆς	<i>PLAKAL nad ním</i> ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτήν	<i>BOLO MU ho EÚTO</i> ἐσπλαγχνίσθη	<i>BOLO MU ho EÚTO</i> ἐσπλαγχνίσθη
<i>pristúpil</i> (v. 14) προσελθὼν	<i>hovoril</i> (v. 42) λέγων	<i>pristúpil k nemu</i> (v.34) προσελθὼν	<i>príbehol k nemu</i> δραμῶν
<i>dotkol sa</i> ἤψατο		<i>nalial... obviazal</i> <i>vyložil... zaviezol</i> <i>κατέδησεν... ἐπιχέων</i> <i>ἐπιβιβάσας...</i> <i>... ἤγαγεν</i>	<i>hodil sa mu okolo</i> <i>krku, vybozkával</i> <i>ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν</i> <i>τράχηλον αὐτοῦ,</i> <i>κατεφίλησεν αὐτόν</i>
<i>povedal</i> εἶπεν		<i>povedal</i> (v. 35) εἶπεν	<i>povedal</i> (v. 22) εἶπεν
<i>hovorim ti, vstaň</i> σοὶ λέγω, ἐγέρθητι		<i>staraj sa oň</i> ἐπεμελήθη αὐτοῦ	<i>rýchlo prineste</i> <i>oblečte... dajte</i> ταχύ ἐξενέγκατε ἐνδύσατε ... δότε

Lukáš evidentne zdôraznil Ježišovu integritu, v rámci ktorej harmonicky interagujú poznávacie, emotívne a konatívne procesy²⁰. Evanjelista uvádza súcit ako dominantnú Ježišovu emóciu aj v ostatných textoch prostredníctvom Ježišovho pozorného vnímania fyzických, psychických i duchovných potrieb osôb, následného zľutovania a konania dobra. Autentický súcit je hybnou, kľúčovou silou Ježišovho milosrdenstva, o ktorom prináša Lukášovo evanjelium mimoriadne svedectvo²¹. Súcit je akoby križovatkou mravného rozhodovania a konania osoby. Zo psychologického hľadiska je charakteristikou zrelého človeka, ktorý vo svojich postojoch autenticky integruje svoje poznávacie, emotívne i konatívne procesy a rozvíja v sebe životodarnú spiritualitu. Z prirodzeného hľadiska vyžaduje mentálnu a emotívnu otvorenosť, odpútanie od samého od seba (decentráciu), poznávanie a chápanie iného, čo je podmienené vlastným sebaopoznaním a seba prijatím²².

Ježišova osobná integrita sa v Lukášovom evanjeliu odráža aj v jeho integrálnom prístupe ku svojim adresátom: rozširoval a prehľboval ich poznanie, registroval a usmerňoval ich emotivitu a svojím príkladom, skutkami i slovom ich učil konať v dôsledku autentického poznávania a cítenia. V Lukášovom *Sondergut* nachádzame časté situácie, v ktorých Ježiš usmerňoval nielen poznávanie (napr. 2,49; 7,40.44; 13,2.4) a konanie svojich poslucháčov (napr. 5,4; 10,28.37; 14,8), ale aj ich emócie (napr. 5,10; 7,13; 9,55; 10,41; 11,28; 12,1; 12,15; 13,17 a pod.). Emotívny stav adresátov najprv zachytil, následne akceptoval, a napokon potvrdil (napr. 7,44-46), zmiernil (napr. 12,32) alebo inak usmernil (napr. 10,20). Ježišov postoj zodpovedajúci vlastnej integrite efektívne zviditeľňuje jeho milosrdenstvo voči človeku²³.

Integrálny ľudský prístup Ježiša, ktorý inkarnuje Boží postoj voči nám ľuďom, registroval všetky dimenzie svojich poslucháčov a vychádzal im v ústrety s pomocou, ak sa voči nemu zámerne neuzatvorili, ale akceptovali

---

²⁰ Dôkazom dokonalosti ľudskej integrity Ježiša sú aj jeho postoje v záťažových situáciách (napr. 4,16-30; 9,51; 23,34.46 a pod.).

²¹ Zdá sa, že Lukáš prostredníctvom svojho zozbieraného materiálu a redakčnou prácou s ním chcel nadviazať na výrečný obraz milosrdného Boha v SZ, vyjadrovaný najmä prostredníctvom prorokov (porov. Mich 7,18-20). Predovšetkým v Lukášovom evanjeliu je osoba Ježiša v plnosti času spásy viditeľným zjavením, „tvárou“ Božieho milosrdenstva (porov. JÁN PAVOL II., *Dives in misericordia*, 14-18).

²² Porov. STEVANI, *La dimensione evolutiva*, 367.

²³ Svedectvom o Ježišovom milosrdenstve v L sú podobenstvá (napr. 7,41-42; 10,30-37; 13,6-9; 15,8-32), zázraky (napr. 7,11-17; 17,11-19; 22,49-51), udalosti (napr. 7,36-50; 9,52-56; 19,1-10), výroky (napr. 6,36; 23,34; 23,43).

jeho usmernenia²⁴. Kognitívnu a emotívnu otvorenosťou mohli zakúsiť Ježišovo chápanie poznania, súcitiť a skutky milosrdenstva, čo ich viedlo na cestu pokánia (gr. *metanoia*) a k následným prejavom milosrdenstva voči núdznym²⁵. V konečnom dôsledku spolupracovali s Ježišom na dovŕšení vlastnej evanjelizácie i na spoločnej evanjelizácii blížnych. Práve Ježišov štýl integrálneho ohlasovania evanjelia zostáva kľúčovým aj pre novú evanjelizáciu Cirkvi.

Záver

Skúmané skutočnosti nastolili otázky o pôvode tejto antropologicko-psychologickej senzibility evanjelistu a jej literárneho podania. Odpoveď môže mať viacero rovín. Integrálny pohľad mohol byť črtou tradícií a prameňov, z ktorých Lukáš čerpal: *Sondergut* má typický integrálny štýl, ktorý berie do úvahy antropologický rozmer starozákonných textov zameraných na istú integritu človeka. Pri redakčnej práci s prameňmi sa však evanjelista vedomejšie ako ostatní evanjelisti usiloval o celostné vnímanie osoby a čiastočne ho preniesol aj do prebratého synoptického materiálu²⁶. Integrálne chápanie osoby parciálne determinovala jeho intelektuálna helénska formácia, ktorá pohľad na jednotu človeka obohatila o nové popisné koncepty a o analyzujúce pohľady so zámerom lepšieho pochopenia ľudskej osoby. To sa odráža v spôsobe vyjadrovania aj cez abstraktné pojmy, ktorých cieľom je systematickejšie poznanie a zdokonaľovanie človeka²⁷. Lukášova vnímavosť na celého človeka svedčí však koniec koncov aj o jeho osobnej integrite a duchovnej zrelosti²⁸. V jeho literárno-teologickom podaní evanjelia zaiste zohrala kľúčovú úlohu osobná hlboká reflexia nad Ježišovou osobou

²⁴ Pre dôslednejšie zhodnotenie Lukášovho vyjadrovania Ježišovho integrálneho prístupu k človeku je potrebná analýza konkrétnych lukášovských perikop.

²⁵ Lukáš uvádza spomedzi synoptikov výraz pokánia, gr. *metanoia* najčastejšie (Mt – 4x, Mk – 3x, Lk – 14x).

²⁶ Porov. KRÁĽOVÁ, *Integrálna evanjelizácia*, 87-91.

²⁷ Antická grécka kultúra bola zameraná na hľadanie dokonalého človeka až po jeho zbožštenie, teda pôvod u bohov, ktorého však v realite nenachádzala. Lukáš prináša do helénskeho prostredia odpoveď aj na toto hľadanie zvesťou, že na svet prišiel dokonalý človek a Boh, Ježiš Kristus, s úplnou ľudskosťou.

²⁸ Celistvý pohľad na človeka u Lukáša sa mohol v minulosti interpretovať mienkou, že bol lekárom a ak ním naozaj bol, aj to môže sčasti vysvetľovať jeho holistickú vnímavosť jednotlivca.

s dokonalou ľudskou integritou a integrálnym prístupom ku všetkým svojim poslucháčom. Potvrďuje to práve komplexnejší opis a svedectvo o ľudskej prirodzenosti Ježiša²⁹, ktorého prezentuje ako najdokonalejší obraz Božej integrity a milosrdenstva³⁰.

Uvedené skutočnosti ako výsledok inšpirácie Ducha Svätého a precíznej aktivity (porov. *Lk* 1,1-4) slobodnej, humánne a spirituálne bohatej osoby evanjelistu³¹ utvorili celkový dôraz evanjelia na milosrdenstvo a na radostné pokánie, ktoré hlboko zasahujú i dnešného človeka.

Zoznam použitej literatúry

- Nuovo Testamento Greco-Italiano* (NESTLE – ALAND), Roma: Società Biblica Britannica & Forestiera, ²⁷1996.
- Concordance to the Novum Testamentum Graece*. Of Nestle-Aland, 26th Edition, and to the Greek New Testament, 3rd Edition. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 1987.
- ALETTI, Jean-Noël: *L'arte di raccontare Gesù Cristo. La scrittura narrativa del vangelo di Luca*, Brescia: Editrice Queriniana, 1991.
- JÁN PAVOL II.: *Dives in misericordia*. Encyklika. Pápežské dokumenty, zv. 2., Trnava: SSV, 1993.
- ČAČKA, Otto: *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*, Brno: Masarykova univerzita, 1997.
- FARKAŠ, Pavol: *Naratívne umenie evanjelistu Lukáša*, Bratislava: RKCMBF UK, 2007.
- HERIBAN, Jozef: *Príručný lexikón biblických vied*, Bratislava: Don Bosco, ²1994.
- JANČOVIČ, Jozef: *Imago Dei (Gn 1,27) – biblický koncept úplnosti a dokonalosti človeka*, *Studia Biblica Slovaca 2005*, Svit: KBD, 39-59.
- JOHNSON, Luke T: *Evangelium podle Lukáše*. Sacra pagina, editor D. J. Harrington, Kostelní Vydří Karmelitánské nakladatelství, 2005.
- KRÁĽOVÁ, Dagmar: *Integrálna evanjelizácia v Evanjeliu podľa Lukáša*, Dizertačná práca. RKCMBF Bratislava, 2012.
- MOSETTO, Francesco: *Lettura del Vangelo secondo Luca*, Roma: LAS, 2003.
- ROSSÉ, Gérard: *Il Vangelo di Luca. Commento esegetico e teologico*, Roma: Città Nuova Editrice, 2006.
- STEVANI, Milena: *La dimensione evolutiva della capacità di empatia*, *Rivista di Scienze dell'Educazione* 34 (1996) 3.
- STEVANI, Milena: *Per una vita religiosa oltre le dicotomie*, Roma: LAS, 1994, 141 s.

---

²⁹ Lukáš si dáva záležať na svedectve o Ježišovej ľudskej prirodzenosti od počatia (1,31), cez detstvo (2,40), skrytý (2,51) i verejný život (napr. 9,51), po zmŕtvychvstanie (24,39-43) a nanebovstúpenie (24,50).

³⁰ Porov. JANČOVIČ, *Imago Dei*, 57.

³¹ V Lukášovom evanjeliu sa evidentný dôraz kladie na modlitbu a prítomnosť Ducha Svätého.

Zhrnutie

Pozorné štúdium Lukášovho evanjelia a zvlášť skúmanie lukášovského materiálu (tzv. *Sondergut*) na báze novodobého psychologického prístupu k Písmu odhaľuje jednak výnimočný dôraz autora na poznanie človeka a jeho emotívnych aspektov, ktoré reflektujú psychologické dianie v osobách. Pozoruhodnosť si evanjelium zasluhuje tiež koncentrovaním výrazov z významových polí základných psychologických procesov kognitivity, emotivity a konativity súčasne. Dané fakty zefektívňujú integrálny pohľad na človeka načrtnutý v biblickej antropológii Starého zákona i v helénskej kultúre. Dokonalá integrita Ježišovej osoby sa ozrejmuje z jednej strany cez harmonickú súčinnosť daných procesov s výraznou emóciou súcitu a z druhej strany cez integrálny prístup Ježiša k svojim adresátom.

Summary

A close reading and study of the Gospel according to Luke and specially a focus on Lukan proper material (*Sondergut*) in terms of recent psychological approach made more evident Lukan emphasis on the knowledge of human being and on the emotions that reflect psychological activities inside. Surprisingly, Luke's Gospel is noteworthy by the concentration of expressions from three semantic fields of basic psychological processes (cognitive, emotive, conative). All these facts strengthen an integral view on human being both in some of Old Testament texts and in the Hellenistic culture. The perfect integrity of Jesus personality in the Luke Gospel is made evident on the one hand by his harmonious interactivity of given processes with the dominant emotion of compassion and on the other hand by his integral approach towards people and listeners.

Jozef Jančovič
Kapitulská 26
811 01 Bratislava
jancovicjozef1@gmail.com

Dagmar Kráľová
Kremnická 17
851 01 Bratislava
dasa.fma@gmail.com

Contents

Treaties

Claudio Giovanni BOTTINI OFM

Luke's Theology, Retrospective and Current Position 1-19

Jozef JANČOVIČ – Dagmar KRÁĽOVÁ

Literary Efficiency of Luke's Gospel for the Integral Vision of Man 20-34

Reflections

Blažej ŠTRBA

To Acknowledge the Benefits 35-42

Reviews 43-44

Communications and References 45-46

Obsah

Štúdie

Claudio Giovanni BOTTINI OFM

Lukášova teológia, retrospektíva a aktuálne pozície 1-19

Jozef JANČOVIČ - Dagmar KRÁĽOVÁ

Literárna efektívnosť Lukášovho evanjelia pre integrálny
pohľad na človeka 20-34

Reflexie

Blažej ŠTRBA

Treba uznať prínos 35-42

Recenzie 43-44

Oznamy 45-46